

Mojca Medvešek

Pogledi učencev in staršev na dvojezično osnovno šolo v Prekmurju

Povzetek: Dvojezična šola v Prekmurju, ki obstaja že 60 let, je pogosto pod drobnogledom javnosti, politike in stroke. Postavlja se vprašanje njene pedagoške učinkovitosti, v ospredju pa so tudi finančni, kadrovski in drugi organizacijski vidiki dvojezične šole. V prispevku predstavljamo rezultate raziskave, s katero smo ugotavljali percepcije učencev in staršev o tem, ali je dvojezična šola ustrezna možnost za izobraževanje v maternem jeziku tako za manjšino kot za večino. Percepcije učencev in staršev smo ugotavljali s pomočjo ankete, izvedene med učenci tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja štirih dvojezičnih šol in njihovimi starši. Rezultati ankete kažejo, da dvojezično šolo zlasti podpirajo učenci in starši, ki so za svoj materni jezik navedli madžarščino ali oba jezika (slovenščino in madžarščino). Obstaja pa del prebivalcev (zlasti starši in učenci s slovenskim maternim jezikom), ki meni, da učenje madžarskega jezika v šoli ne bi smelo biti obvezno za vse. Stališč staršev in učencev, ki kažejo na manjši interes za znanje madžarščine, ni mogoče povezovati samo z (ne)kakovostjo oziroma (ne)učinkovitostjo dvojezične šole, temveč je to povezano tudi z manjšim interesom prebivalcev Prekmurja za učenje madžarščine, in sicer zaradi nižjega statusa madžarskega jezika, ki je posledica šibkejših ekonomskih in družbenokulturnih povezav z Madžarsko.

Ključne besede: dvojezična osnovna šola, Prekmurje, madžarski jezik, slovenski jezik, učenci, starši

UDK: 376

Znanstveni prispevek

Uvod

Izobraževalni sistem je pomemben dejavnik institucionalne podpore vsaki manjšinski skupnosti. Pripadniki manjšinskih narodnih skupnosti morajo imeti zagotovljene možnosti za izobraževanje v maternem jeziku oziroma za njegovo učenje – brez tega so v neenakopravnem položaju, saj so prikrajšani za pomemben dejavnik, ki prispeva k medgeneracijski etnični in jezikovni kontinuiteti. Jezikoslovci (Edwards 1985, str. 75; Fishman 1990, str. 23) se ob tem strinjajo, da šola sama ne more zagotoviti razvoja in ohranjanja manjšinskega jezika, je pa njegovo vključevanje v izobraževalni proces pomembno za dvigovanje statusa manjšinskega jezika v družbi in s tem za dvigovanje samozvesti manjšine (Kaufmann 2006, str. 2437). Obstajajo velike razlike med oblikami in vsebinami tako imenovanega dvojezičnega izobraževanja. V Prekmurju so postopno uvajanje dvojezičnega izobraževanja začeli leta 1959. Zdajšnji model dvojezičnega izobraževanja sodi med dvosmerne modele ohranjanja dveh jezikov in se izvaja na osnovnošolski in srednješolski ravni. Njegova glavna značilnost je, da imata oba jezika (slovenščina in madžarščina) status učnega jezika in predmeta. Oba jezika sta enakovredna pri sporazumevanju med poukom in zunaj njega ter pri delovanju šole na ustni in pisni ravni.

V zborniku *Drug z drugim/Együtt egymásért*, ki je izšel ob 50-letnici dvojezičnega šolstva v Prekmurju, je Albina Nečak Lük zapisala, da je oblikovanje, vzdrževanje in razvoj modela dvojezičnega izobraževanja zahteven podvig. Pogosto se postavlja vprašanje njegove pedagoške učinkovitosti, v ospredju pa so tudi finančni, kadrovski in drugi organizacijski vidiki dvojezičnega šolstva (Nečak Lük 2010, str. 20). V desetletjih obstoja je dvojezična šola v Prekmurju z namenom izboljševanja in nadgradnje doživela kar nekaj vsebinskih in organizacijskih sprememb v izvajanju pouka.¹ Modifikacije so bile potrebne zaradi sprememb v etnični in jezikovni sestavi razredov ter zaradi vpeljevanja novejših strokovnih dognanj o jezikovni organizaciji pouka v modelih dvojezičnega izobraževanja (Nečak Lük 2013, str. 16–17).

Objektivni pogoji in družbeni kontekst, v katerem se odvijajo medetnični odnosi, opredeljujejo in soustvarjajo odnose med etničnimi skupinami in so vedno povezani

¹ Spremembe so bile vpeljane v letih 1969/1970, 1989/1990, 1993/1994, 1998/1999 in 2015/2016.

tudi s subjektivnimi percepcijami, stereotipi, vrednostnimi sistemi posameznikov. V prispevku se osredotočamo na predstavitev rezultatov raziskave,² s katero smo ugotavljali percepcije učencev in staršev o tem, ali je dvojezična šola ustrezna možnost za izobraževanje v maternem jeziku tako za manjšino kot za večino in ali model dvojezične vzgoje in izobraževanja uspešno razvija sporazumevalne sposobnosti učencev ne glede na njihovo narodno pripadnost ter s tem zagotavlja madžarskemu jeziku enakopraven status. Ob tem pa se ne moremo izogniti pregledu zgodovinskega konteksta in nekaterih drugih objektivnih dejavnikov, kot sta pravna ureditev in aktualna organizacija dvojezičnega izobraževanja.

Oris zgodovinskega razvoja dvojezične vzgoje in izobraževanja v Prekmurju

Od začetka 20. stoletja do druge svetovne vojne je bil v prekmurskih krajih, kjer so v večini prebivali Madžari ali Nemci, v šolah učni jezik madžarščina oziroma nemščina. Slovenščina je bila obvezen učni predmet od tretjega razreda naprej. V krajih, kjer je bila večina otrok slovenske narodnosti, je bil v šolah učni jezik slovenščina, z možnostjo, da se madžarski jezik kot neobvezen učni predmet uvede od tretjega razreda naprej, če se je prijavilo vsaj 15 učencev (Ostanek 1970, str. 630–632).

S Trianonsko pogodbo (1920) je bila narodnim manjšinam zagotovljena pravica do njihovega jezika v šolah (Nečak Lük 1981), uresničevanje te pravice pa je bilo podrejeno takratnim družbenopolitičnim razmeram. Po letu 1924 so šolske oblasti začele odpuščati učitelje, ki niso imeli ustreznega znanja slovenskega jezika.³ Izpraznjena delovna mesta so zapolnili učitelji iz drugih slovenskih krajev. Zaradi pomanjkanja učiteljskega kadra z znanjem madžarščine je bila raven pouka v oddelkih šol z madžarskim učnim jezikom slabša, pa tudi možnosti za nadaljevanje izobraževanja (na ravni srednje šole) v madžarskem jeziku v tistem obdobju ni bilo. Poleg tega vpisovanje otrok v šole z madžarskim učnim jezikom ni bilo avtomatizirano, starši so morali izraziti željo, da njihovi otroci obiskujejo manjšinsko šolo.⁴ V tem obdobju so bile šole (oddelki) z madžarskim učnim jezikom organizirane v 16 krajih.

Razmere so se diametralno spremenile med drugo svetovno vojno, ko so Madžari v Prekmurju izvajali raznarodovalno šolsko politiko. Z madžarsko okupacijo Prekmurja so se asimilacijski pritiski z madžarske manjšine preusmerili na prebivalce slovenske narodnosti. Najbolj korenite spremembe je doživelo ravno

² Raziskava je bila izvedena v okviru strokovno-razvojnega projekta Pomen dvojezične šole za ohranjanje vitalnosti madžarske narodne skupnosti, ki jo je izvedel Inštitut za narodnostna vprašanja in financiralo ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

³ Odpuščali niso samo učiteljev. Javne službe so morali zapustiti vsi, ki se niso naučili slovenskega jezika oziroma prekmurskega narečja (Nečak Lük 1981, str. 279).

⁴ »Vzporednice« (oddelki oziroma šole) za učence drugih narodnosti so se vzpostavile, če se je vpisalo vsaj 30 učencev druge narodnosti. Hkrati je bilo izdano še narečilo, naj uprave narodnih šol pri vpisovanju upoštevajo narodnost otrok in njihovo materinščino, saj naj bi ponekod »zaradi propagande« slovenske otroke vpisovali v manjšinske oddelke (Ostanek 1970, str. 633–634).

šolstvo. V šole so ponovno uvedli madžarščino, za učitelje pa so bili sprejeti samo v Prekmurju rojeni domačini, ki so znali madžarski jezik (Godeša 1997, str. 192).

Po drugi svetovni vojni je bilo načelo o enakopravnosti narodnih manjšin zapisano v *Ustavi Federativne ljudske republike Jugoslavije (1946)* in v *Ustavi Ljudske republike Slovenije (1947)*.⁵ Kljub formalni enakopravnosti je v začetnem povojnem obdobju obstajala težnja po asimilaciji narodnih manjšin. S priseljevanjem slovenskih družin na narodno mešano območje⁶ in prepovedjo politične dejavnosti madžarske manjšine se je nadaljevalo konfliktno ozračje med večino in manjšino. Nestrpnost prebivalcev slovenske narodnosti do Madžarov je bila posledica dogodkov s preloma stoletja in še posebej dogodkov med drugo svetovno vojno, ko se je izvajala madžarizacija. Šola za pripadnike madžarske narodnosti v Prekmurju je bila takoj po drugi svetovni vojni organizirana v madžarskem učnem jeziku oziroma je pouk potekal v enojezičnih slovenskih in enojezičnih madžarskih oddelkih (Rudaš in Kolláth 2017, str. 65), od tretjega razreda dalje pa so učenci imeli slovenščino kot učni predmet. Takšna organizacija šolstva se ponovno ni pokazala kot najučinkovitejša. Glavni oviri sta bili pomanjkanje učiteljev z ustreznim znanjem madžarščine ali slovenščine in pomanjkanje ustreznih učbenikov. V tem obdobju so učbenike dobivali iz Vojvodine (z madžarskih manjšinskih šol), tam pa je potekalo tudi usposabljanje učiteljev. Učitelji, ki so se šolali v Vojvodini, učencem niso mogli posredovati tolikšnega znanja slovenskega jezika, da bi lahko nadaljevali šolanje na srednjih šolah s slovenskim jezikom, zaprtost jugoslovansko-madžarske meje pa jim tudi ni omogočala nadaljevanja izobraževanja na Madžarskem. To je bil pomemben razlog (poleg strahu pred političnimi razmerami) za upadanje vpisa v šole in oddelke z madžarskim učnim jezikom. Po letu 1955 so madžarski starši začeli svoje otroke v večjem številu vpisovati v oddelke s slovenskim učnim jezikom. V šolskem letu 1958/1959 je bilo 31,8 % vseh madžarskih učencev (to je 467 učencev od skupno 1.467 učencev) vpisanih v slovenske oddelke (Hajos 1974, str. 769; Začetki dvojezičnega šolstva v Prekmurju 2019).

Konec petdesetih let 20. stoletja je bila s splošno reformo šolstva v Sloveniji ponujena priložnost za reorganizacijo izobraževalnega sistema za pripadnike madžarske (in tudi italijanske) skupnosti. Pri vpeljavi sprememb šolstva narodnih manjšin je bila slovenska oblast (zaradi razhajanj v stališčih) »pod pritiski«⁷ drugih republik Jugoslavije in sosednjih držav (Gabrič 2006, str. 157). »Predvsem Srbija je nasprotovala preveč radikalnim spremembam, predlaganim s strani Slovenije, na področju šolstva narodnih manjšin, saj bi, če bi slovenska stališča obveljala za vso državo, morala tudi sama popuščati Albancem na Kosovu, tega pa ni bila pripravljena storiti. Proti nekaterim spremembam je bila še Italija, ki se je bala zahtev po recipročnosti in ni bila pripravljena Slovencem v Italiji dovoliti

⁵ V *Ustavi Federativne ljudske republike Jugoslavije* (13., 21. in 25. člen) in *Ustavi Ljudske republike Slovenije* (12. in 20. člen) je bilo določeno, da narodne manjšine uživajo pravico in zaščito svojega kulturnega razvoja in svobodne uporabe maternega jezika (Šiftar 1996, str. 73).

⁶ Gre za načrtno naseljevanje primorskih Slovencev in Istranov v Prekmurju. Priseljenci so v okolici Lendave dobili na razpolago zemljo, ki je bila odvzeta ob agrarni reformi. Med letoma 1921 in 1940 se je v vaseh Kamovci, Dolga vas, Petišovci, Pince Marof in Benica naselilo okoli 650 kolonistov. Priseljevanje je sprožilo odpor pri domačem prebivalstvu ter povzročilo dokajšnjo stopnjo nestrpnosti med Madžari in priseljenim prebivalstvom (Göncz 1997).

toliko, kolikor so bile slovenske oblasti pripravljene dati Italijanom v Sloveniji.« (Gabrič 2006, str. 270) Kljub političnemu nasprotovanju, odporu večinskega prebivalstva, da bi se njihovi otroci učili jezik manjšine (Gabrič 2006, str. 166), in praktičnim težavam (pomanjkanje dvojezičnih učiteljev in učbenikov, neizdelani učni načrti, slaba šolska infrastruktura) je slovenska oblast zagovarjala vzpostavitev dvojezičnosti v šolstvu⁷ in javni sferi⁸ na narodno mešanih območjih (Gabrič 2006, str. 270).

Uvedba dvojezičnega izobraževanja leta 1959 naj bi Madžarom omogočila ohranjanje madžarskega jezika in nadaljevanje izobraževanja v srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom. Nadaljevanje šolanja na Madžarskem v povojnem obdobju namreč ni bilo mogoče, dvojezična srednja šola v Prekmurju pa je bila organizirana šele v osemdesetih letih. Bistveni novosti in prednosti dvojezične šole sta bili, da se učenci madžarske in slovenske narodnosti šolajo v skupnih razredih ter da sta slovenski in madžarski jezik učna jezika pri vseh predmetih in hkrati tudi učna predmeta. V šolskem letu 1961/1962 je te šole obiskovalo približno 2.400 učencev v 15 krajih (Ostanek 1970, str. 639–640).

Dvojezično šolo je v povojnem obdobju spremljalo nasprotovanje oziroma kritika dela prebivalcev narodno mešanega okolja⁹ in tudi dela jezikoslovne stroke.¹⁰

Pravni okvir ter organizacija vzgoje in izobraževanja na narodno mešanem območju v Prekmurju

Vzgoja in izobraževanje za pripadnike madžarske skupnosti sta sestavna dela slovenskega javnega šolskega sistema in sta opredeljena v področni zakonodaji: Zakonu o vrtcih (2005), Zakonu o osnovni šoli (2006), Zakonu o gimnazijah (2007), Zakonu o poklicnem in strokovnem izobraževanju (2006) ter Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2007). Podrobneje vzgojo in izobraževanje

⁷ Snovalci modela dvojezičnega izobraževanja v Prekmurju so se zgledovali po retoromansko-nemškem dvojezičnem (imerzijskem) modelu v švicarskem kantonu Graubünden in po dvojezičnem modelu, ki se je izvajal med letoma 1945 in 1959 na avstrijskem Koroškem (Nečak Lük 2013, str. 16; Rudaš in Kolláth 2017, str. 65–66).

⁸ Uvajanje dvojezičnosti v šolah je potekalo kot del širše akcije uvajanja dvojezičnega poslovanja na narodno mešanem območju (Gabrič 2006, 167).

⁹ Prebivalci narodno mešanega območja so na Ustavno sodišče Republike Slovenije vložili dve pritožbi (v letih 1970 in 1998) glede dvojezičnega šolstva (Medvešek 2003, str. 96), v letu 2019 pa je bil s strani Državnega sveta Republike Slovenije pri Ustavnem sodišču vložen zahtevek za oceno ustavnosti 48. člena Zakona o osnovni šoli (2006) in 11. člena Zakona o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (2001).

¹⁰ Leta 1969 je Slavistično društvo Slovenije v reviji Jezik in slovstvo objavilo kritiko izvajanja dvojezičnega pouka v Prekmurju s posebnim ozirom na poučevanje slovenskega jezika. V njej so poudarili, da mnogi učitelji niso usposobljeni za dvojezični pouk oziroma nimajo ustreznega znanja slovenskega ali madžarskega jezika. Opozorili so na rezultate preizkusa znanja iz slovenskega in nemškega jezika ter matematike, ki ga je leta 1967 med učenci izvedel Zavod za šolstvo Socialistične republike Slovenije. Preizkus znanja slovenskega jezika in matematike naj bi pokazal slabše znanje učencev dvojezičnih šol v primerjavi z učenci enojezičnih šol. Pisci zapisa so zahtevali, »da bi v tiste šole, kjer prevladujejo otroci slovenske narodnosti, uvedli slovenske oddelke, madžarski jezik pa naj bi bil od 5. razreda dalje učni predmet« (Slavistično društvo Slovenije 1969; Godina 1969).

na narodno mešanem območju opredeljuje Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (2001). Ta zakon ureja posebne cilje vzgoje in izobraževanja za pripadnike italijanske in madžarske narodne skupnosti, posebnosti organizacije, mrežo vrtcev in šol ter prilagajanje javno veljavnih programov, določa pa tudi pogoje za strokovne delavce v vrtcih in šolah, dvojezično poslovanje, financiranje izgradnje vrtcev in šol. Pomembni dokumenti za uresničevanje dvojezične šole so še *Izvedbena navodila za izvajanje programa dvojezične osnovne šole* (Varga 2016), *Izvedbena navodila za dvojezično izvajanje izobraževalnega programa Dvojezična slovensko-madžarska gimnazija* (Milekšič idr. 2011) ter *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji* (Krek in Metljak 2011).

Za obstoj in razvoj predšolskih in šolskih ustanov je dolžna skrbeti država ob sodelovanju obeh narodnih skupnosti oziroma njunih organizacij.¹¹

Dvojezično izobraževanje je zastavljeno tako, da uresničuje naslednje cilje: 1) splošne vzgojno-izobraževalne cilje (kot na primer: doseganje kakovostne splošne izobrazbe, široke razgledanosti in poklicne usposobljenosti),¹² 2) jezikovne cilje (razvijanje sporazumevalne sposobnosti vseh učencev za rabo obeh jezikov v vseh govornih položajih) in 3) socializacijske cilje (prenos različnih kulturnih, vrednostnih sistemov ter sprejemanje in spoštovanje etnične oziroma kulturne raznolikosti) (Nečak Lük 1990; Varga 2016).

Glavni namen dvojezičnega modela je doseganje dvojezičnosti s prevlado materinščine; materni jezik je v izobraževalnem procesu pomembnejši s stališča komunikacije in kognitivne funkcije. Pri jezikovni organizaciji dvojezičnega pouka se upošteva sporazumevalna zmožnost učencev, ki učna jezika obvladajo v različni meri. Učenec si v prvem razredu izbere en jezik kot materni jezik, drugi jezik pa se uči kot jezik okolja (Novak Lukanovič in Limon 2014). S šolskim letom 2015/2016 se je uvedla še tretja možnost, tako imenovano hkratno opismenjevanje v obeh jezikih.

Dvojezično izobraževanje je v posameznih izobraževalnih obdobjih organizirano različno. V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju v razredu poučujeta dva učitelja, eden z visoko kompetenco v slovenskem in drugi v madžarskem jeziku. Pouk poteka (razen pri pouku jezikov) na podlagi notranje učne diferenciacije in individualizacije po modelu »ena oseba–en jezik«. V drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju sta pri pouku oba jezika učna jezika. Razmerje med jezikoma se prilagaja konkretnemu okolju in narodni sestavi učencev na posamezni šoli. Dvojezični pouk se izvaja po dveh metodah: ciljno vzporedni metodi (pri pouku praviloma poteka obravnava snovi v enem jeziku, utrjevanje in povzetki z zapisom izrazja pa v drugem jeziku) in oblikovanjem jezikovnih učnih skupin (šola lahko pri določenih predmetih oblikuje jezikovne učne skupine, v katerih poteka pouk pretežno v madžarskem oziroma slovenskem jeziku) (Varga 2016; Novak - Lukanovič idr.

¹¹ Samoupravne narodne skupnosti na občinski ravni in Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost – Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség so soustanoviteljice javnih vrtcev oziroma šol.

¹² Več o tem v: *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji* (Krek in Metljak 2011, str. 16–17).

2011, str. 354–355). V tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju dvojezična osnovna šola ponudi tudi izbirne predmete z narodnostno vsebino (madžarska ljudska glasba, madžarski ljudski ples, etnologija Madžarov) in izbirne predmete, ki se navezujejo na predmet madžarščina (literarni klub, šolsko novinarstvo, gledališče in drama).

V letu 2018 so bile na pobudo madžarske narodne skupnosti sprejete spremembe in dopolnitve Zakona o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (2001). Najpomembnejše sprejete novosti so: a) obstoječim področjem vzgoje in izobraževanja, na katerih imajo pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti posebne pravice, so dodani višješolsko strokovno izobraževanje ter vzgoja in izobraževanje otrok, mladoletnikov in mlajših polnoletnih oseb s posebnimi potrebami; b) dodano je, da morajo biti na dvojezičnem območju učni načrti, katalogi znanj in izpitni katalogi objavljeni dvojezično ter da se za učence in dijake dvojezičnih šol zagotovijo dvojezične naloge za vsa tekmovanja iz znanja (razen slovenščine in madžarščine), ki so (so)financirana iz javnih sredstev; c) natančneje je opredeljeno, kakšno znanje jezika morajo izkazovati zaposleni v dvojezičnih šolah; določeno je, da morajo tudi nepedagoški delavci izkazovati znanje madžarskega jezika vsaj na ravni B1; č) šola pri pripravi letnega delovnega načrta obravnava programe ali dejavnosti, ki jih predlaga samoupravna narodna skupnost, če so v skladu s cilji vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji; programe in dejavnosti, ki jih šola vključi v letni delovni načrt, kot nadstandardni program financira samoupravna narodna skupnost; d) javni dvojezični vrtec in dvojezična šola morata pred sprejetjem letnega delovnega načrta pridobiti mnenje pristojne samoupravne narodne skupnosti; e) dodana je zakonska obveza vseh osnovnih šol v Sloveniji, da za učence, pripadnike obeh manjšin, organizirajo dodatni pouk materinščine (zunaj narodno mešanega območja), če se zanj odloči vsaj pet učencev.

Metodološka izhodišča raziskave

Percepcije učencev in staršev o tem, ali dvojezična šola uresničuje predvidene jezikovne in socializacijske cilje, ki so pomembni zlasti za madžarsko narodno skupnost, smo ugotavljali s kvantitativnim pristopom, torej s pomočjo ankete, izvedene med učenci dvojezičnih osnovnih šol in starši. Izdelali smo dvojezična vprašalnika, enega za učence in enega za starše.

Anketa je bila izvedena med učenci sedmih, osmih in devetih razredov ter njihovimi starši na štirih dvojezičnih šolah v Prekmurju, in sicer v oktobru 2018, ob pomoči in sodelovanju omenjenih šol.

Anketo je izpolnilo 215 učencev, kar pomeni 90,3-odstotno realizacijo vzorca, in 170 staršev, kar pomeni 71,4-odstotno realizacijo vzorca.

Šola	Učenci		Starši
	Število učencev v 7., 8. in 9. razredu	Število izpolnjenih anket učencev 7., 8. in 9. razreda	Število izpolnjenih anket staršev
DOŠ A	27	26	22
DOŠ B	23	22	18
DOŠ C	21	20	19
DOŠ D	167	147	111
Skupaj	238	215	170

Preglednica 1: Število anketiranih učencev glede na šolo, ki jo obiskujejo in število anketiranih staršev

Velika večina učencev dvojezičnih osnovnih šol prihaja z narodno mešanega območja. Kar 94 % učencev in 93 % staršev, ki so sodelovali v anketi, ima kraj stalnega prebivališča na narodno mešanem območju, 3,7 % učencev in 2,4 % staršev prihaja iz kraja zunaj narodno mešanega območja, 1,4 % učencev in 1,2 % staršev pa je za kraj stalnega prebivališča navedlo Madžarsko ter 0,6 % staršev Avstrijo.

71,2 % učencev živi v zdajšnjem kraju bivanja od rojstva. Med 58 učenci, ki so se v trenutni kraj prebivališča priselili, se jih je 41,4 % priselilo iz drugega kraja znotraj narodno mešanega območja, 20,7 % učencev se je priselilo iz kraja zunaj narodno mešanega območja, 15,5 % učencev pa se je priselilo iz tujine – med njimi se jih je šest priselilo iz Madžarske, eden iz Srbije, eden iz Makedonije in eden iz Anglije. Nekoliko bolj so bili mobilni starši, saj jih od rojstva v zdajšnjem kraju prebivanja živi le 55,3 %. Med 72 starši (42,4 %), ki so se v kraj trenutnega prebivališča priselili, se jih je 29,2 % priselilo iz drugega kraja narodno mešanega območja, 26,4 % se jih je priselilo iz kraja zunaj narodno mešanega območja in 16 22,2 % iz tujine (sedem iz Madžarske, trije iz Avstrije, pet iz Hrvaške in eden iz Srbije).

V zadnjem obdobju se v dvojezične šole vpisujejo otroci, ki prihajajo iz Madžarske. V preteklih štirih letih se jih je tako vpisalo nekaj čez 30, največ na Dvojezično osnovno šolo C (Šebjanič 2019). Nekateri učenci se v šolo iz Madžarske vozijo vsak dan, nekateri pa so se v Slovenijo priselili.

Učenci (N = 215)		Starši (N = 170)	
Spol			
Ženski	44,2 %	Ženski	78,2 %
Moški	52,1 %	Moški	17,6 %
Brez odgovora	3,7 %	Brez odgovora	4,1 %
Razred/starostna sestava			
7. razred	38,6 %	31–40 let	44,1 %
8. razred	28,8 %	41–50 let	45,3 %
9. razred	32,6 %	51–60 let	4,7 %
		nad 61 let	5,9 %
Narodna pripadnost			
Slovenska	54,4 %	Slovenska	46,5 %
Madžarska	9,3 %	Madžarska	28,2 %
Slovenska in madžarska	27,9 %	Slovenska in madžarska	14,1 %
Druga narodna pripadnost ^a	4,2 %	Druga narodna pripadnost ^b	4,1 %
Sem narodno neopredeljen	0,9 %	Sem narodno neopredeljen	2,4 %
Na to vprašanje ne želim odgovoriti	3,3 %	Na to vprašanje ne želim odgovoriti	4,7 %
Materni jezik			
Slovenski jezik	51,2 %	Slovenski jezik	46,5 %
Madžarski jezik	18,1 %	Madžarski jezik	35,3 %
Slovenski in madžarski jezik	23,3 %	Slovenski in madžarski jezik	10,0 %
Drugi jezik ^c	5,1 %	Drugi jezik ^d	6,5 %
Brez odgovora	2,3 %	Brez odgovora	1,8 %

Preglednica 2: Demografska sestava anketiranih učencev dvojezičnih osnovnih šol v Prekmurju in staršev, 2018

- a Druga narodna pripadnost: romska (4), hrvaška in romska (1), srbska (1), slovenska in hrvaška (1), makedonska (1), angleška (1).
- b Druga narodna pripadnost: slovenska in nemška (1), romska (2), slovenska in hrvaška (2), hrvaška (1), srbska (1).
- c Drugi jeziki: romski jezik (2), slovenski in romski jezik (2), hrvaški in romski jezik (1), hrvaški in slovenski jezik (2), srbski jezik (1), albanski jezik (2), angleški jezik (1).
- d Drugi jeziki: romski jezik (1), romski in slovenski jezik (1), ruski jezik (1), slovenski in hrvaški jezik (2), hrvaški jezik (4), srbski jezik (1), nemški jezik (1).

Spolna sestava med učenci je uravnotežena. Na anketo je odgovorilo 52,1 % učenk in 44,2 % učencev, medtem ko je med starši v anketi sodelovalo kar 78,2 % žensk.

Učence in starše smo vprašali, kateri je njihov materni oziroma prvi jezik. Nekaj več učencev (51,2 %) kot staršev (46,5 %) je za materni jezik navedlo slovenščino.

Madžarski jezik je za maternega navedlo manj učencev (18,1 %) kot staršev (35,3 %). Hkrati pa je več učencev (23,3 %) kot staršev (10 %) navedlo, da imajo dva materna jezika, slovenščino in madžarščino.

Pregled odgovorov na vprašanje o narodni pripadnosti pokaže, da se več učencev (27,9 %) kot staršev (14,1 %) opredeljuje z dvojno narodno pripadnostjo, več staršev (28,2 %) v primerjavi z učenci (9,3 %) se je opredelilo za madžarsko narodnost in manj staršev (46,5 %) kot učencev (54,4 %) se je opredelilo za slovensko narodnost.

V šoli imajo učenci možnost usvajanja madžarščine kot materinščine – madžarščina 1, obstaja pa tudi možnost, da se madžarščino učijo kot drugi jezik oziroma jezik okolja – madžarščina 2. Programa se razlikujeta po težavnostni stopnji. Učenci, ki so sodelovali v anketi, se v večjem deležu učijo madžarščino 2 (60 %), manj (37,7 %) se jih je odločilo za učenje madžarščine 1. Madžarščino 1 se v večjem deležu (85,1 %) učijo učenci, ki so za svoj materni jezik navedli madžarščino oziroma oba jezika (slovenščino in madžarščino). Madžarščino 2 pa se v večjem deležu (77,6 %) učijo učenci, ki so za svoj materni jezik navedli slovenščino, in kar 16,8 % učencev, katerih materni jezik je madžarščina oziroma oba jezika (slovenščina in madžarščina). Skoraj 17 % učencev, vpisanih k madžarščini 2, ki bi glede na to, da je njihov materni jezik madžarščina, lahko bili vključeni k madžarščini 1, ni zanimljiv delež. Razlog za to je verjetno pragmatična odločitev staršev, da otroka nekoliko »razbremenijo« v procesu izobraževanja. Dolgoročno pa takšna odločitev ne vpliva spodbudno na razvoj jezikovne kompetence v maternem jeziku teh otrok.

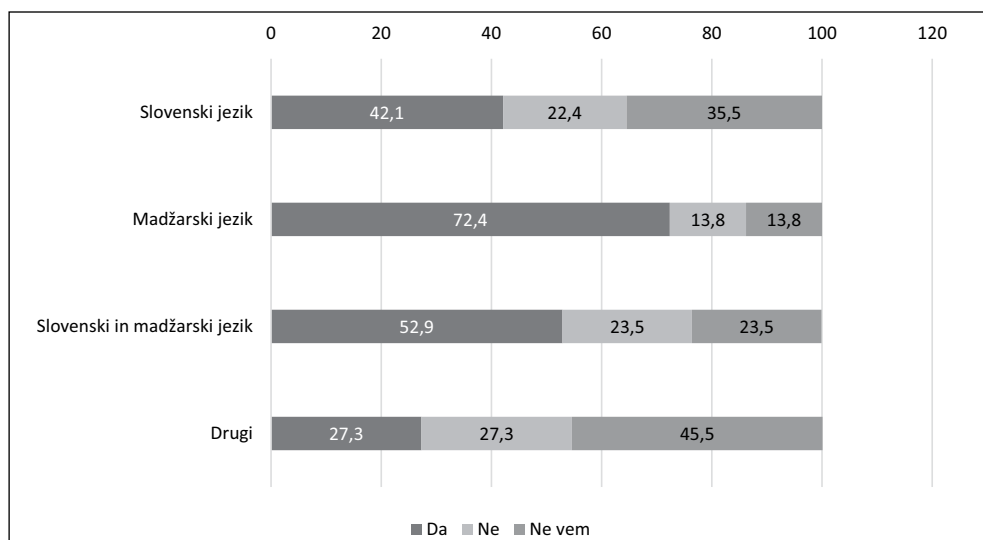
Rezultati raziskave: percepcije učencev in staršev o ustreznosti obstoječe dvojezične šole

Pri obravnavi dvojezične šole so še kako pomembna stališča in ne nazadnje zadovoljstvo njenih neposrednih uporabnikov: staršev oziroma učencev. Če starši šole ne prepoznajo kot dovolj kakovostne, se to lahko kaj hitro vidi v upadu vpisa učencev.

Starše smo vprašali, ali menijo, da je sedanja oblika dvojezičnega šolstva na narodno mešanem območju Prekmurja ustrezna in kakovostna. 51,2 % vseh staršev je izkazalo podporo obstoječi obliki dvojezičnega šolstva, 18,8 % staršev je menilo, da sedanja oblika dvojezičnega šolstva ni ustrezna, kar 27,1 % staršev se do vprašanja ni znalo opredeliti in 2,9 % jih ni odgovorilo na vprašanje. Večina staršev, ki se do dvojezične šole ni znala opredeliti, ima kraj prebivališča na narodno mešanem območju, kot materni jezik pa so navedli slovenščino.

Sicer pa odgovori staršev na to vprašanje kažejo statistično značilno povezanost med percepcijo, ali je dvojezična šola ustrezna in kakovostna ali ne, in njihovim maternim jezikom ($\chi^2 = 0,316$; $p = 0,013$). Pokazalo se je, da starši z madžarskim maternim jezikom v velikem deležu (72,4 %) podpirajo sedanjo obliko dvojezičnega šolstva, v precej manjšem deležu (52,9 %) podpirajo sedanje dvojezično šolstvo starši, ki so navedli, da imajo dva materna jezika, še v manjšem deležu (42,1 %) pa sedanjo obliko dvojezičnega šolstva podpirajo starši s slovenskim maternim jezikom. Starši z drugimi maternimi jeziki so na to vprašanje v velikem deležu (45,5 %) odgovorili

z »ne vem«, prav tako je dokaj velik delež (35,5 %) odgovorov »ne vem« med starši s slovenskim maternim jezikom.

Graf 1: Odgovori staršev na vprašanje, ali menijo, da je sedanja oblika dvojezičnega šolstva na narodno mešanem območju Prekmurja ustrezna in kakovostna (N = 162; izraženo v odstotkih)

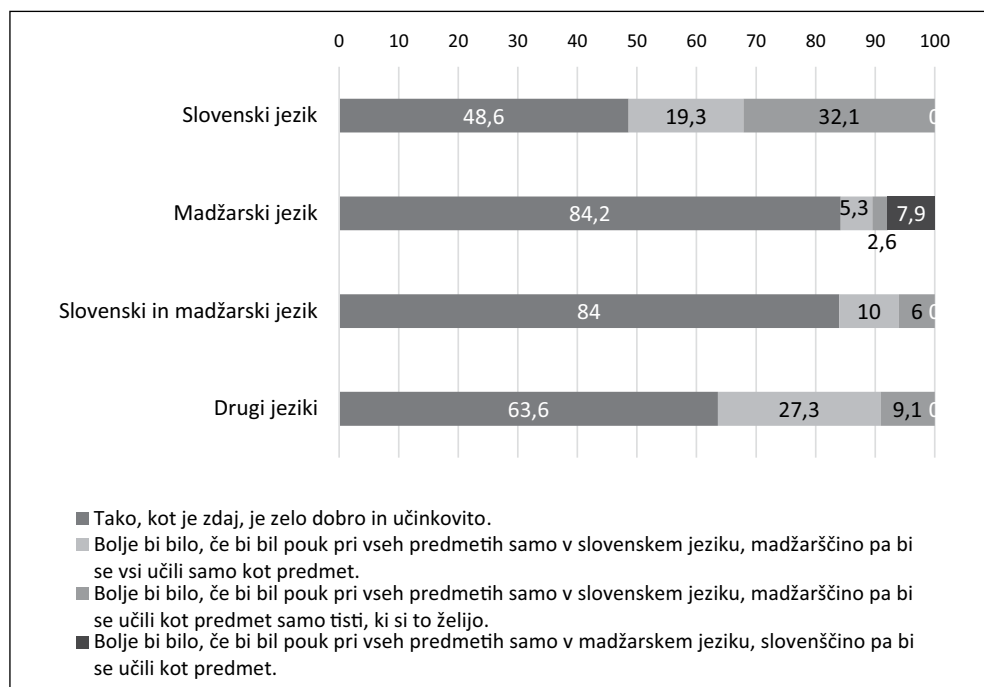
Starše smo nagovorili, naj utemeljijo, zakaj menijo, da je dvojezična šola ustrezna in kakovostna, oziroma zakaj menijo, da ni. 31 (oziroma 18,2 %) staršev, ki so odgovorili na to vprašanje in so zadovoljni z dvojezično šolo, je to utemeljevalo z argumenti, da je šola kakovostna, da ustreza večjezičnemu območju in da se otroci naučijo dveh ali več jezikov.

Bolj raznovrstne argumente so imeli starši, ki so menili, da sedanja oblika dvojezičnega šolstva ni ustrezna in kakovostna. Teh je bilo 40 oziroma 23,5 %. Utemeljevali so: da vsi učitelji nimajo dovolj visokega znanja madžarskega jezika, da ni (ustreznih) dvojezičnih učbenikov, da je v šoli preveč madžarskega jezika, da je v pouk vključene preveč madžarske zgodovine, da otroci ne dobijo dovolj podlage za nadaljnje šolanje in so v slabšem položaju v primerjavi z učenci, ki obiskujejo šolo drugje v Sloveniji, da so otroci in starši preobremenjeni (z dvojezičnimi učbeniki, učno snovjo, višjimi stroški), da je znanje učencev, vključenih v madžarščino 2, šibko, da bi se madžarščina morala učiti kot predmet (obvezni ali izbirni) in da bi se otroci raje kot madžarski jezik učili druge tuje jezike.

O praktično enakih pomanjkljivostih dvojezičnega šolstva lahko beremo v *Sejnih zapisnikih Skupščine Socialistične republike Slovenije* (1971), ki vsebujejo razpravo na 15. seji skupščine pred 49 leti. Tudi takrat so bile kot glavne pomanjkljivosti dvojezične šole v ospredju: neustrezna jezikovna usposobljenost učiteljev, neustrezni učbeniki in dvom, da učenci dobijo znanje, ki je primerljivo znanju učencev enojezičnih šol.

O tem, v katerem jeziku naj bi potekal pouk v šoli, smo vprašali tudi učence. V večinskem deležu (63,7 %) so učenci menili, da je sedanja organizacija pouka v dvojezični šoli ustrezna in učinkovita. 14,4 % vseh učencev je menilo, da bi bilo bolje, če bi bil pouk pri vseh predmetih samo v slovenskem jeziku, medtem ko bi se madžarščino učili kot predmet, 19,1 % vseh učencev pa je menilo, da bi bilo bolje, če bi bil pouk pri vseh predmetih samo v slovenskem jeziku, madžarščino pa bi se učili kot predmet samo tisti, ki si to želijo. Zgolj trije (1,4 %) učenci so podprli predlog, da bi pouk potekal v madžarščini, slovenščino pa bi se učili kot predmet.

Pearsonov χ^2 -test pokaže statistično značilno povezavo med odgovori učencev na vprašanje, v katerem jeziku naj bi potekal pouk v šoli, in spremenljivko materni jezik ($\chi^2 = 0,483$; $p = 0,000$). Vidna je močna podpora sedanji organizaciji pouka med učenci, katerih materni jezik je madžarščina (84,2 %) ali pa so za materni jezik navedli oba jezika (84 %). Učenci s slovenskim maternim jezikom so v precej manjšem deležu (48,6 %) menili, da je sedanja organizacija pouka dobra, 32,1 % jih je celo menilo, da naj bi pouk potekal v slovenskem jeziku, madžarščino pa bi se učili tisti, ki si to želijo.

Graf 2: Odgovori učencev na vprašanje, v katerem jeziku naj bi potekal pouk v šoli, glede na njihov materni jezik ($N = 208$; izraženo v odstotkih)

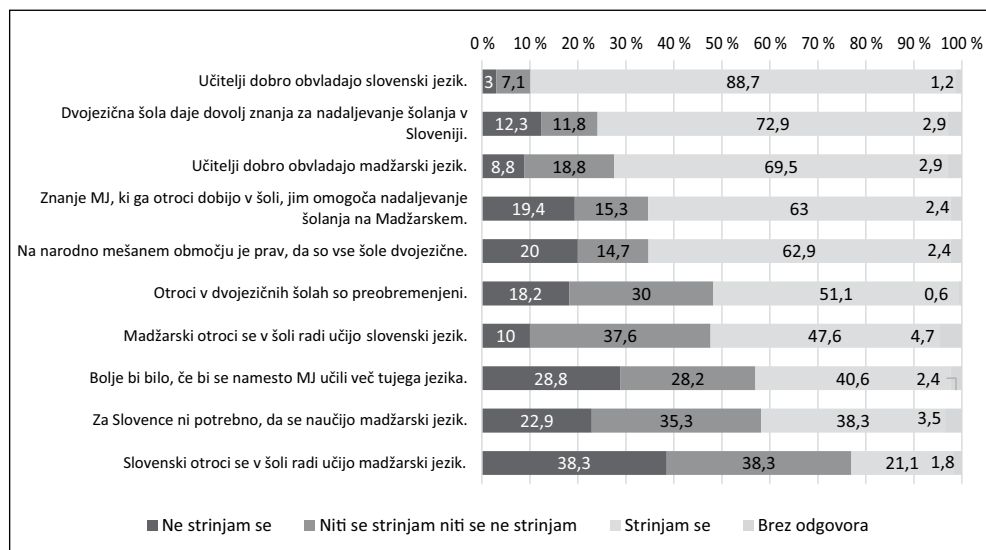
Zanimalo nas je, kakšna so stališča (strinjanje oziroma nestrinjanje) staršev in učencev do še nekaj drugih trditev o jeziku in dvojezični šoli. Poskušali smo ugotoviti njihovo mnenje o tem, ali šola zagotavlja ustrezno izobraževanje v maternem

jeziku tako za manjšino kot za večino, ter odnos staršev in učencev do dvojezičnosti in učenja madžarščine.

Starši so dokaj pozitivno ocenili vlogo šole in učiteljev pri izobraževanju v slovenskem in madžarskem jeziku. V največjem deležu (88,7 %) so se starši strinjali s trditvijo, da učitelji dobro obvladajo slovenski jezik, in trditvijo, da dvojezična šola daje dovolj znanja za nadaljevanje šolanja v Sloveniji (72,9 %). S to trditvijo so se starši z madžarskim maternim jezikom (89,7 %) ter starši s slovenskim in madžarskim maternim jezikom (81,3 %) strinjali v večjih deležih v primerjavi s starši s slovenskim maternim jezikom (64,9 %).

Kljub pogosto slišanim kritikam, da vsi učitelji nimajo ustreznega znanja madžarskega jezika, se je 69,5 % vseh staršev strinjalo s trditvijo, da učitelji dobro obvladajo madžarski jezik. Omeniti velja, da so nekateri starši v anketi pri tem vprašanju dopisali, da obstajajo precejšnje razlike med posameznimi učitelji glede znanja madžarskega jezika. Pomemben podatek je tudi ta, da se je s to trditvijo strinjalo 67,8 % staršev z madžarskim maternim jezikom, samo 56,3 % staršev s slovenskim in madžarskim maternim jezikom in 80,3 % staršev s slovenskim maternim jezikom. V velikem deležu (63 %) so se starši strinjali še s trditvijo, da znanje madžarskega jezika, ki ga otroci dobijo v šoli, omogoča nadaljevanje šolanja na Madžarskem. Tudi pri tej trditvi so se pokazale razlike v stališčih staršev glede na materni jezik. 79,3 % staršev z madžarskim maternim jezikom, 82,4 % staršev, ki so navedli za materni jezik slovenščino in madžarščino, ter samo 52,6 % staršev s slovenskim maternim jezikom se je strinjalo s trditvijo, da znanje madžarskega jezika, ki ga otroci dobijo v šoli, omogoča nadaljevanje šolanja na Madžarskem.

Na podlagi teh odgovorov bi lahko trdili, da starši menijo, da dvojezična šola zagotavlja ustrezno izobraževanje v maternem jeziku tako za večino kot za manjšino.

Graf 3: Stališča staršev do posameznih trditev o jeziku in šoli (izraženo v odstotkih)

	Materni jezik staršev		
	Madžarščina	Madžarščina in slovenščina	Slovenščina
	%	%	%
Učitelji dobro obvladajo slovenski jezik.	94,9	94,1	87,2
Dvojezična šola daje dovolj znanja za nadaljevanje šolanja v Sloveniji.	89,7	81,3	64,9
Učitelji dobro obvladajo madžarski jezik.	67,8	56,3	80,3
Znanje madžarskega jezika, ki ga otroci dobijo v šoli, jim omogoča nadaljevanje šolanja na Madžarskem.	79,3	82,4	52,6
Na narodno mešanem območju je prav, da so vse šole dvojezične.	87,9	70,6	49,4
Otroci v dvojezičnih šolah so preobremenjeni.	35,3	39	60,8
Madžarski otroci se v šoli radi učijo slovenski jezik.	69	68,8	36,5
Bolje bi bilo, če bi se namesto madžarskega jezika učili več tujega jezika (npr. angleškega, nemškega itd.).	17,5	29,4	57,7
Za Slovence ni potrebno, da se naučijo madžarski jezik.	36,8	18,8	45,5
Slovenski otroci se radi učijo madžarski jezik.	19,3	29,4	25,3

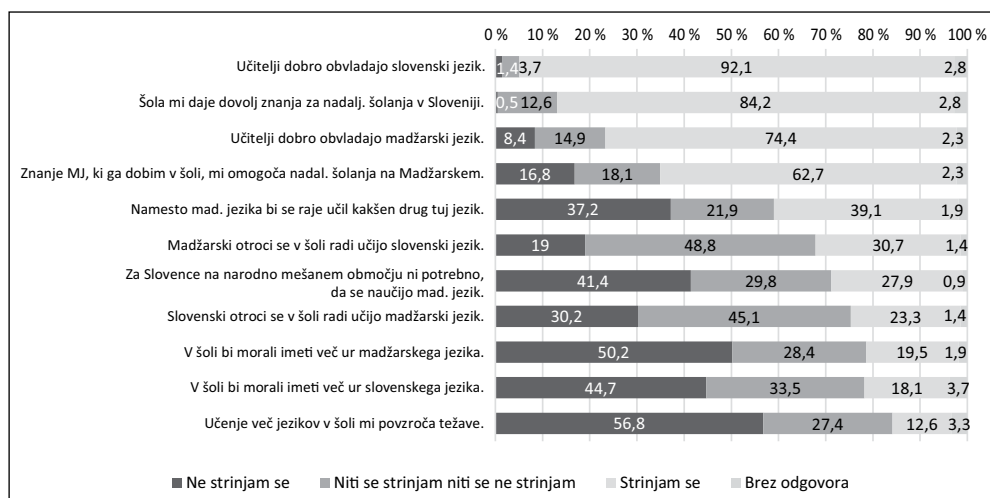
Preglednica 3: Stališča staršev (deleži strinjanja s trditvami) do posameznih trditev o jeziku in šoli glede na materni jezik

Odnos staršev do dvojezičnosti in učenja madžarskega jezika pa se vendarle ni pokazal v celoti kot pozitiven. Več kot polovica (62,9 %) vseh staršev se je sicer strinjala s trditvijo, da je prav, da so na narodno mešanem območju vse šole dvojezične. Vendar pa se je s to trditvijo strinjal zelo velik delež (87,9 %) staršev z madžarskim maternim jezikom, 70,6 % staršev, ki so za materni jezik navedli slovenščino in madžarščino, in samo 49,4 % staršev s slovenskim maternim jezikom. Ob tem je treba upoštevati podatek, da se je 38,3 % vseh staršev strinjalo s trditvijo, da za Slovence ni potrebno, da se naučijo madžarski jezik. Najbolj so se tem strinjali starši s slovenskim maternim jezikom (45,5 %), v veliko manjšem deležu (18,8 %) pa starši z dvema maternima jezikoma.

Medtem ko je 69 % staršev z madžarskim maternim jezikom in enak delež staršev z obema maternima jezikoma menilo, da se madžarski otroci v šoli rad učijo slovenski jezik, se je s tem strinjalo samo 36,5 % staršev s slovenskim maternim jezikom. Na drugi strani je iz odgovorov staršev celo mogoče sklepati, da se slovenski otroci ne učijo radi madžarščine. Samo 21,1 % vseh staršev se je strinjalo s trditvijo, da se slovenski otroci v šoli radi učijo madžarski jezik. V podobnih deležih so odgovarjali starši ne glede na materni jezik. Majhen delež staršev, ki menijo, da se slovenski otroci radi učijo madžarščino, je lahko povezan z nižjo motivacijo za učenje tega jezika, lahko pa je to izraz prepričanja, da je madžarščina za učenje težek jezik (Novak - Lukanovič in Limon 2014).

V anketi izkazana stališča do trditev »otroci v dvojezičnih šolah so preobremenjeni« in »bolje bi bilo, če bi se namesto madžarskega jezika učili več tujega jezika (npr. angleškega, nemškega itd.)« kažejo večje razlike med starši glede na njihov

materni jezik. Z obema trditvama se veliko bolj strinjajo starši s slovenskim maternim jezikom kot pa starši z madžarskim maternim jezikom ali dvema (slovenskim in madžarskim) maternima jezikoma. To, da imata v stališčih prebivalcev Prekmurja nemščina in angleščina visok status v primerjavi z madžarščino, so pokazale tudi druge v preteklosti izvedene raziskave (Limon in Novak - Lukanovič 2017).

Graf 4: Stališča učencev do posameznih trditev o jeziku in šoli

	Materni jezik učencev		
	Madžarščina	Madžarščina in slovenščina	Slovenščina
	%	%	%
Učitelji dobro obvladajo slovenski jezik.	100	94,0	93,5
Šola mi daje dovolj znanja za nadaljevanje šolanja kjerkoli v Sloveniji.	78,9	92,0	86,2
Učitelji dobro obvladajo madžarski jezik.	62,2	72,0	80,7
Znanje madžarskega jezika, ki ga dobim v šoli, mi omogoča nadaljevanje šolanja na Madžarskem.	89,5	79,6	51,4
Namesto madžarščine bi se raje učil kakšen drug tuj jezik.	17,9	26,0	49,1
Madžarski otroci se v šoli radi učijo slovenski jezik.	42,1	32,0	27,3
Za Slovence na narodno mešanem območju ni potrebno, da se naučijo madžarskega jezika.	17,9	20,4	33,6
Slovenski otroci se radi učijo madžarski jezik.	28,9	26,0	20,9
V šoli bi morali imeti več ur madžarskega jezika.	34,2	22,0	13,8
V šoli bi morali imeti več ur slovenskega jezika.	10,5	10,2	25,2
Učenje več jezikov v šoli mi povzroča težave.	13,5	6,3	15,5

Preglednica 4: Stališča učencev (deleži strinjanja s trditvami) do posameznih trditev o jeziku in šoli glede na materni jezik

Učenci so pokazali bolj pozitivna stališča kot starši do trditve, da jim šola omogoča ustrezne možnosti za izobraževanje v maternem jeziku. V največjem deležu so se strinjali s trditvami: »učitelji dobro obvladajo slovenski jezik« (92,1 %), »šola mi daje dovolj znanja za nadaljevanje šolanja kjerkoli v Sloveniji« (84,2 %), »učitelji dobro obvladajo madžarski jezik« (74,4 %) in »znanje madžarskega jezika, ki ga dobim v šoli, mi omogoča nadaljevanje šolanja na Madžarskem« (62,7 %). Razlike v stališčih učencev do omenjenih trditev glede na njihov materni jezik so se pokazale pri trditvi »znanje madžarskega jezika, ki ga dobim v šoli, mi omogoča nadaljevanje šolanja na Madžarskem«, s katero se je strinjalo 89,5 % učencev z madžarskim maternim jezikom, 79,6 % učencev s slovenskim in madžarskim maternim jezikom in 51,4 % učencev s slovenskim maternim jezikom. Hkrati se je s trditvijo »učitelji dobro obvladajo madžarski jezik« strinjalo 80,7 % učencev s slovenskim maternim jezikom, 72 % učencev s slovenskim in madžarskim maternim jezikom in 62,2 % učencev z madžarskim maternim jezikom.

Pri stališčih do drugih trditev, s katerimi smo ugotavljali odnos do dvojezičnosti oziroma do slovenskega in madžarskega jezika, so bili učenci precej zadržani. Ne želijo si več ur niti slovenskega niti madžarskega jezika – po njihovem mnenju se niti slovenski učenci posebej radi ne učijo madžarskega jezika niti se madžarski učenci posebej radi ne učijo slovenskega jezika. Ob tem pa večina učencev meni, da jim učenje več jezikov v šoli ne povzroča težav.

S trditvijo, da za Slovence na narodno mešanem območju ni potrebno, da se naučijo madžarski jezik, se je strinjalo 27,9 % vseh učencev, kar je manjši delež v primerjavi s starši. Podrobneje se je s to trditvijo strinjalo 33,6 % učencev s slovenskim maternim jezikom, 20,4 % učencev z dvema maternima jezikoma in 17,9 % učencev z madžarskim maternim jezikom. Povedno je, da se je 39,1 % vseh učencev strinjalo s trditvijo, da bi se namesto madžarskega jezika raje učili kakšnega drugega tujega jezika. Takšno mnenje je izrazilo 49,1 % učencev s slovenskim maternim jezikom.

Sklep

Prednosti in pozitivni učinki večjezičnosti so vedno bolj splošno pripoznani. Starši in tudi učenci se zavedajo pomena in vrednosti znanja več jezikov, ki omogoča večjo uspešnost posameznika v mreženju, boljši razvoj kognitivnih veščin, spoznavanje drugih kultur, ohranjanje družinske kulturne in jezikovne tradicije ter večje priložnosti za uresničevanje kariernih in poklicnih možnosti. S tega vidika so dvojezične šole priljubljena izbira staršev, ki si želijo kakovostno izobraževanje za svoje otroke.

Model dvosmernega dvojezičnega (imerzijskega) izobraževanja se je v različnih delih sveta pokazal kot zelo učinkovit. Seveda pod pogojem, da se izvaja z ustrezno jezikovno in didaktično usposobljenimi kadri (Baker 2006; Skutnabb-Kangas in Dunbar 2010). V nasprotju s tem je dvojezična šola v Prekmurju mnogokrat deležna kritik, ki prihajajo bodisi od madžarske narodne skupnosti bodisi od večinskega prebivalstva, šolnikov ali druge strokovne javnosti. Najpogostejše omenjana pomanjkljivost dvojezične šole je slabše znanje madžarskega jezika posameznih učiteljev in

posledično manj ustrezno (jezikovno) izvajanje pouka (Novak - Lukanovič in Limon 2014). To pa naj ne bi bila edina pomanjkljivost. Opozarjanje na odsotnost ustreznih dvojezičnih didaktičnih sredstev (učbenikov, delovnih zvezkov, slovarjev itd.) se pojavlja že od začetka obstoja dvojezične šole. Mnogokrat se v javnosti poudarja nezadostno znanje madžarskega jezika učencev po zaključku šole, zlasti tistih, ki se madžarščino učijo kot jezik okolja (MJ2) (Bernjak 2011, str. 46–48).

Omenjene pomanjkljivosti dvojezične šole so v predstavljeni raziskavi navedli tudi starši. To pa še ne pomeni, da dvojezična šola nima podpore med prebivalci Prekmurja. Rezultati ankete nakazujejo, da predvsem madžarska narodna skupnost podpira obstoječi model dvojezične šole. Zapisano natančneje, dvojezično šolo podpirajo zlasti učenci in starši, ki so za svoj materni jezik navedli madžarščino ali oba jezika (slovenščino in madžarščino). Dvojezično šolo v precejšnjem deležu podpirajo tudi Slovenci oziroma starši s slovenskim maternim jezikom, saj menijo, da je ustrezna in da je odsev večjezičnega območja, kjer živijo. Obstaja pa del prebivalcev, ki menijo, da bi moralo učenje madžarskega jezika v šoli potekati zgolj kot jezikovni predmet, ali pa celo, da učenje madžarščine ne bi smelo biti obvezno za vse.

Stališč staršev (Slovencev in Madžarov), ki kažejo na manjši interes po znanju madžarščine, ni mogoče povezovati samo z njihovimi prepričanji o (ne)kakovosti oziroma (ne)učinkovitosti dvojezične šole, temveč so v velikem delu povezana z izrazito pragmatičnimi stališči ter z manjšim interesom prebivalcev Prekmurja za učenje madžarščine, in sicer zaradi nižjega statusa madžarskega jezika, ki je posledica šibkejših ekonomskih in družbenokulturnih povezav z Madžarsko.

Ob upoštevanju vsega zapisanega je rešitev, ki bi zadovoljila večji del prebivalcev Prekmurja, nadaljevanje delovanja v smeri dvigovanja kakovosti dvojezične šole v Prekmurju ter ozaveščanja staršev, da je za doseg visoke kompetence v maternem jeziku koristno čim daljše formalno jezikovno izobraževanje.

Literatura in viri

- Baker, C. (2006). *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. Clevedon, England: Multilingual Matters.
- Bernjak, E. (2011). Učinkovitost dvosmernega dvojezičnega izobraževanja v Prekmurju. V: S. Kranjc (ur.). *Meddisciplinarnost v slovenistiki* (Obdobja, Simpozij = Symposium, 30). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 45–51.
- Edwards, J. (1985). *Language, society and identity*. Oxford: Blackwell Ltd.
- Fishman, G. (1990). What is Reversing Language Shift (RLS) and how can it succeed? *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 11, št. 1–2, str. 5–36.
- Gabrič, A. (2006). *Šolska reforma 1953–1963*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino.
- Godeša, B. (1997). Odmevi o razmerah v Prekmurju v prvih mesecih madžarske okupacije v ljubljanskem legalnem dnevnem časopisju. *Prispevki za novejšo zgodovino*, 37, št. 2, str. 187–194.
- Godina, F. (1969). Zakaj v Prekmurju samo dvojezične šole? *Jezik in slovstvo*, 14, št. 8, str. 260–262.

- Göncz, L. (1997). Madžarska manjšina v Republiki Sloveniji in strpnosti slovenske večine do nje. V: Z. Tišljar in A. Širec (ur.) *Strpnost do manjšin*. Maribor: Pedagoška fakulteta Maribor in Inter-kulturo Maribor, str. 79–89.
- Hajos, F. (1974). Dvojezično šolstvo v SRS na področju madžarske manjšine. *Sodobnost*, 22, letnik 22, št. 8–10.
- Kaufmann, G. (2006). Language Maintenance and Reversing Language Shift. *Spracherhalt und Umkehr von Sprachwechsel*. V: P. Ammon, U. Dittmar, N. Mattheier in K. J. Trudgill (ur.). *Ociolinguistics/Soziolinguistik, An International Handbook of the Science of Language and Society/Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft*. Berlin, New York: Walter de Gruyter, str. 2431–2442.
- Krek, J. in Metljak, M. (ur.). (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Limon, D. in Novak - Lukanovič, S. (2017). Does bilingualism have an economic value in the ethnically mixed regions of Slovenia? *Journal of multilingual and multicultural development*, vol. 38, št. 8, str. 659–670.
- Medvešek, M. (2003). *Trendi medgeneracijske etnične kontinuitete na narodno mešanih območjih ob slovenski meji*. Doktorska disertacija. Ljubljana.
- Milekšič, V., Kranjc, T., Gomivnik Thuma, V., Pисnjak, M. in Kumer, I. (2011). *Izvedbena navodila za dvojezično izvajanje izobraževalnega programa dvojezična slovensko-madžarska gimnazija*. Strokovni svet RS za splošno izobraževanje na 142. seji, 16. 6. 2011, Uradni list 54/98. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Dostopno na: http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2013/programi/media/pdf/smernice/cistopis_Izvedbena_navodila_gimnazija_DV.pdf (pridobljeno 15. 1. 2019).
- Nečak Lük, A. (1981). Oris položaja madžarske narodne manjšine v Prekmurju v obdobju od 1918 do 1945. *Zgodovinski časopis*, 35, št. 3, str. 279–286.
- Nečak Lük, A. (1990). Dvojezična vzgoja in izobraževanje v Prekmurju – predstavitev modela. V: S. Sirk in S. Sosič (ur.). *Vzgoja in izobraževanje v večjezičnem okolju*, zbornik seminarja. Šolsko leto 1986/1987: načrt IRRSAE št. 002. Trst: Deželni raziskovalni zavod za eksperimentiranje in pedagoško izpopolnjevanje, str. 63–82.
- Nečak Lük, A. (2010). Iz preteklosti za prihodnost: pol stoletja dvojezičnega šolstva v Prekmurju = A múltból a jövőért: a kétnyelvű oktatás fél évszázada a Muravidéken. V: J. Herman in T. Sabo (ur.). *Drug z drugim: ob 50-letnici dvojezičnega šolstva na narodnostno mešanem območju v Prekmurju = Együtt egymásért: a kétnyelvű oktatás 50. évfordulója a nemzetiségileg vegyesen lakott Muravidéken*. Lendava: Dvojezični vzgojno-izobraževalni zavodi na narodnostno mešanem območju v Prekmurju = Lendva: A kétnyelvű nevelő-oktató intézetek a nemzetiségileg vegyesen lakott Muravidéken, str. 15–27.
- Nečak Lük, A. (2013). Model dvojezične vzgoje in izobraževanja na s Slovenci in Madžari poseljenem območju Prekmurja, sodi med dvosmerne modele ohranjanja dveh jezikov in kultur: uvod = A Muravidék szlovénok és magyarok által lakott, nemzetiségileg vegyesen lakott terület. V: M. Pисnjak (ur.). *Priročnik za učitelje dvojezičnih šol v Prekmurju = Kézikönyv a muravidéki kétnyelvű iskolák pedagógusai számára*. Lendava/Lendva: Zavod za kulturo madžarske narodnosti/Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, str. 16–19.
- Novak - Lukanovič, S., Zudič Antonič, N. in Varga, Š. (2011). Vzgoja in izobraževanje na narodno mešanih območjih v Sloveniji. V: J. Krek in M. Metljak (ur.). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 347–367.

- Novak - Lukanovič, S. in Limon, D. (2014). Attitudes to bilingual education in Slovenia. *Current Issues in Language Planning*, 15, št. 4, str. 426–442.
- Ostanek, F. (1970). Manjšinske šole na slovenskem ozemlju. V: V. Schmidt, V. Melik in F. Ostanek (ur.). *Osnovna šola na Slovenskem 1869–1969*. Ljubljana: Slovenski šolski muzej, str. 629–640.
- Rudaš, J. in Kolláth, A. (2017). Model dvojezičnega pouka v Prekmurju in slovar kot didaktični pripomoček. *Slovenščina* 2.0, 5, št. 2, str. 64–84.
- Sejni zapiski Skupščine Socialistične republike Slovenije, 1971. Seje od 1. XI. 1970 do 30. XI. 1970, Ljubljana. Dostopno na: http://www.sistory.si/cdn/publikacije/27001-28000/27438/Sejni_zapiski_1.11.-30.11.1970.pdf (pridobljeno 23. 7. 2019).
- Skutnabb - Kangas, T. in Dunbar, R. (2010). *Indigenous Children's Education as Linguistic Genocide and a Crime Against Humanity? A Global View*. Gáldu - Resource Centre for the Rights of Indigenous Peoples, Guovdageaidnu/Kautokeino.
- Slavistično društvo Slovenije (1969). Dvojezično šolstvo v Prekmurju. *Jezik in slovstvo*, 14, št. 8, str. 225–227.
- Šebjanič, V. (2019). *Izvajanje modela dvojezičnega osnovnošolskega izobraževanja*. Posvet Dvojezično šolstvo – pogled z več zornih kotov, 14. 2. 2019. Ljubljana: Državni zbor.
- Šiftar, V. (1996). Sosedstvo s Porabjem. V: *Sodelovanje ob meji, knjižničarski dan, Murska Sobota, 28. oktober 1994*. Murska Sobota: Pokrajinska in študijska knjižnica, Szombathely: Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, str. 68–77.
- Ustava Federativne ljudske republike Jugoslavije. (1946). Dostopno na: http://stres.a.gape.org/prenova_slo/dosedanje_ustave.htm (pridobljeno 5. 2. 2019).
- Ustava Ljudske republike Slovenije. (1947). Ljubljana: Ljudska pravica. Dostopno na: <http://hdl.handle.net/11686/38564> (pridobljeno 5. 2. 2019).
- Varga, Š. (2016). *Izvedbena navodila za izvajanje programa dvojezične osnovne šole*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-T4WU8CPB> (pridobljeno 15. 1. 2019).
- Začetki dvojezičnega šolstva v Prekmurju. (2019). Lendava na spletu, 8. 1. 2019. Dostopno na: <http://lendava-on.net/zacetki-dvojezicnega-solstva-v-prekmurju/> (pridobljeno 8. 1. 2019).
- Zakon o gimnazijah. (2007). Uradni list RS, št. 1/07 – UPB, 68/17 in 6/18 – ZIO-1.
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja. (2007). Uradni list RS, št. 16/07 – UPB, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr. in 25/17 – ZVaj.
- Zakon o osnovni šoli. (2006). Uradni list RS, št. 81/06 – UPB, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12 – ZUJF, 63/13 in 46/16 – ZOFVI-L.
- Zakonu o poklicnem in strokovnem izobraževanju. (2006). Uradni list RS, št. 79/06 in 68/17.
- Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja. (2001). Uradni list RS, št. 35/01, 102/07 – ZOsn-F in 11/18.
- Zakon o vrtcih. (2005). Uradni list RS, št. 100/05 – UPB, 25/08, 98/09 – ZIUZGK, 36/10, 62/10 – ZUPJS, 94/10 – ZIU, 40/12 – ZUJF, 14/15 – ZUJFO in 55/17.

Mojca MEDVEŠEK (Institut for ethnic studies Ljubljana, Slovenia)

VIEWS OF PUPILS AND PARENTS AT THE BILINGUAL ELEMENTARY SCHOOL IN PREKMURJE

Abstract: The bilingual school in Prekmurje region, which has been in existence for sixty years, is often under scrutiny by the public, politics and the profession. Often is checked its pedagogical efficiency and also, the financial, personnel and other organizational aspects of the bilingual school are placed at the forefront. In the article, we present the results of research on the perceptions of pupils and their parents about whether the bilingual school provides an adequate education in the mother tongue, both for the minority and for the majority. The perceptions of pupils and their parents were ascertained by means of a survey conducted among pupils of the third educational period of the four bilingual schools and their parents. The results of the survey show that bilingual schools are especially supported by pupils and parents who have either Hungarian or both languages (Slovene and Hungarian) for their mother tongue. There is, however, a part of the population (especially parents and pupils with Slovenian mother tongue) who believes that learning the Hungarian language at school should not be compulsory for all. The attitudes of parents and pupils who show little interest in the learning of Hungarian language cannot be tied only to the quality or efficiency of the bilingual school, but it's also related with the lower interest of the population of Prekmurje region to learn Hungarian, due to the lower status Hungarian language and weaker economic and socio-cultural links with Hungary.

Keywords: bilingual elementary school, Prekmurje region, Hungarian language, Slovenian language, pupils, parents

E-mail for correspondence: mojca.medvesek@guest.arnes.si